
Carte de învățături creștinești, editată de Ioan Bob, partea a treia, Blaj, 1805. Analiza generală a volumului și informații despre exemplarul din Muzeul Spiritualității Românești, Sfântu Gheorghe.

Adela KOVACS,
Sebastian PARVU

Cuvinte cheie: România, județul Covasna, Carte veche, Ioan Bob, Greco-catolic.

Keywords: Romania, Covasna County, old book, Ioan Bob, greek-catholic.

În anul 2013 s-a desfășurat proiectul „Digitizarea cărților vechi și bibliofile de la Parohia Ortodoxă I Sfântu Gheorghe”, beneficiind de finanțare de la Administrația Fondului Cultural Național. Activitățile s-au desfășurat la sediul Muzeului Spiritualității Românești administrat de Parohia Ortodoxă I Sfântu Gheorghe, ocazie cu care au fost fișate 100 de piese reprezentând carte veche ecleziastică. Fondul în sine este mai consistent, fiind un proces de evidențiere a patrimoniului încă în desfășurare. Acesta cuprinde cărți vechi ecleziastice de pe tot cuprinsul județului Covasna, în special de la parohii care nu mai există sau care au devenit filii foarte puțin frecventate. Pentru prezentul proiect ne-am propus pentru analiză 100 de cărți de cult, acoperind o paletă cronologică și culturală largă, fiind reprezentative pentru diversele zone de unde acestea au fost colectate, dar și pentru perioada în care au fost produse. Cărțile au fost introduse în Registrul Unic de Inventar al Muzeului Spiritualității Românești din Sfântu Gheorghe (poziția 301 - 400). Au fost evidențiate prin: 100 de fișe de evidență analitică după model CIMEC - FAE, a fost consemnată starea de conservare prin 100 fișe de conservare și a fost completată baza digitală de date (Program Microsoft Acces cu încă 100 de înregistrări).

Lucrarea de față are în vedere un exemplar publicat la Blaj, de sorginte greco-catolică, din anul 1805. Parohia unde s-a aflat exemplarul înainte de introducerea lui în inventarul catedralei din Sfântu Gheorghe se află la Bicfalău, comuna, Ozun jud. Covasna. Titlul integral al volumului este „*Carte de învățături creștinești despre deșertăciunea lunii, și datorica omului în fiește ce stat din sf. scripturi culease, și întărite pre scurt pentru mai lesne înțelegerea, și procopseala pre limba rumânească așezată de Prea Sfințitul și Prea Luminatul Domn exțelenția sa Ioann Bobb, vlădicul Făgărașului și a Prea Înaltei Chesaro Crăești Mărimi sfeatnic din lăuntru*”. Cartea fost publicată la Blaj, în anul 1805, în trei volume, dintre care am regăsit (până în prezent) în colecția Muzeului Spiritualității Românești doar volumul al treilea. Exemplarul cuprinde 450 pagini, incomplet. Dimensiunile exemplarului sunt: L: 21,5 cm; LA: 19 cm; GR: 5,5 cm. Alfabetul de publicare este cel chirilic, limba este româna, iar ca suport tipografic a fost folosită hârtia neacidă, fără filigran. Aranjarea este în 4°. Pagini lipsă sunt: 2 pagini 5-6, 7-8 și câteva de la final.

Evaluativ starea de conservare a exemplarului este mediocră. Copertele prezente sunt din carton presat îmbrăcate în hârtie cerată, original de culoare albăstruie, fără ferecătură. Nu prezintă ornamente pe coperte. Capitalbandul se observă în stare bună. Coperta 1 este uzată pe suprafețe, la colțuri și muchii, prezentând rupturi ale hârtiei cerate și urme de la mușcături (Pl. 1/1). Colțul dreapta jos al paginilor este uzat, iar marginea foilor se prezintă înnegrită. Coperta a suferit expunere la umezeală și căldură excesivă, iar urmele acestora

---

Adela KOVACS, Muzeul Carpaților Răsăriteni, Sf. Gheorghe, e-mail: adelina_ab@yahoo.com
Sebastian PARVU, Muzeul Carpaților Răsăriteni, Sf. Gheorghe, e-mail: presebastianparvu@yahoo.com

sunt vizibile pe ambele coperte. De asemenea, se observă urme de atac bacterian și perforații mărunte, în special în zona cotorului, probabil de la carii (Pl. 1/1). Cotorul este din piele cu 5 nervuri în relief, ros la capete. Cotorul din piele este tocit și perforat la capete și în zona nervurilor. Coperta originală a exemplarului era mai mare, probabil mai prețioasă, deoarece în partea superioară foile au fost tăiate pentru a fi la linie cu actuala copertă.

Foaia de titlu nu prezintă ornamente, aspectul fiind mai degrabă auster (Pl. 2/1). Coperta 1 prezintă pe interior o foaie lipită de copertă care cuprinde trei tipuri de însemnări manuscrise realizate de persoane separate, prezentate mai jos. Foaia de gardă lipsește, a fost ruptă din zona legăturii și s-a păstrat o bucățică foarte mică din ea care are urme de litere pe ambele părți, de la note.

Pe verso foii de titlu este o dedicație, probabil din partea editorului Ioan Bob: „*Veți ceti cartea aceasta, carea o am trimis la voi ca să o cetiți în casa Domnului la zilele Praznicului, și la zilele vremii. Varuh cap. 1 stih 14. Cel ce va face, și va învăța, acela mare să va chieama întru împărăția ceriurilor. (Matheiu, capitolul 5 stih 19).*” (Pl. 2/2)

Urmează „*Însemnarea*” – un cuprins. Cuprinsul are 100 de titluri, menționate cu numărul paginii la capăt (Pl. 2/3). Pe alocuri apar note manuscrise la anumite titluri, redactate de persoane diferite, pe care le vom prezenta mai jos.

Textul propriu-zis al lucrării este împărțit pe părți și capitole. Textul e dispus pe o coloană, cu litere negre. Titlurile capitolelor sunt cu majuscule negre, supradimensionate la 1,5 rânduri, iar inițialele capitolelor sunt iluminate pe negativ cu negru, supradimensionate la 3-4 rânduri și încasetate (Pl. 1/2). Cartea în întregime prezintă învățături creștine greco-catolice. Volumul de față cuprinde doar partea a treia, fiind precedat de alte două volume cu acest fel de învățături. Lucrarea cuprinde sfaturi despre modalitatea de rugăciune, despre ispite, faptele cele bune, sărăcie, sfârșitul vieții, înfricoșata judecată, frica pedepselor, ziua judecății, etc. Din loc în loc apar frontispicii decorative care prezintă simboluri ecleziastice (Pl. 1/3).

Respectivele volume au avut scopul de a explica și de aduce mai aproape teologia dogmatică și morală greco-catolică. Este propus de altfel un model comportamental, este promovată ascetismul, de inspirație monahală. Cartea se adresează clericilor greco-catolici, propunând diverse conduite de comportament vizavi de comunitatea de unde slujea parohul (Dumitran 2010, p. 252).

Volumul de față se termină la pagina 450 și lipsesc câteva pagini de la final. Cartea se încheie cu o erată, pe o singură pagină, față-verso. Menționăm faptul că marea majoritate a notelor manuscrise se află pe foile de capăt ale cărții. De jur împrejurul acestora, mai ales pe foaia finală de gardă textele sunt înconjurate de mâzgălituri, fără un înțeles anume, realizate cu creionul, într-o perioadă mai apropiată de zilele noastre (Pl. 3/3).

Unele dintre cele mai importante informații cu privire la volumul de față sunt cele de ordin istoric. Cartea reprezintă o sursă documentară prețioasă oferind informații legate de traseul respectivului volum. Notele manuscrise de pe exemplar care conțin nume ale preoților, ale unui protopop, ale unor cantori și chiar nume de credincioși din parohiile unde cartea a fost folosită, prezintă informații care completează în mare măsură cunoștințele cu privire la protopopiatul de la Poian dar și despre preoții greco-catolici de la Lisnău, Ghidfalău și Arcuș.

Prezentăm în continuare notele manuscrise, așa cum se află ele specificate la momentul actual, precum și locul unde se află, poziția lor, mijloacele de scriere, alfabetul, tipul de caractere, culoarea cernelii. Din nefericire anumite litere s-au șters de-a lungul vremii, iar în alte locuri scrisul era indescifrabil. Toate aceste elemente ce s-au putut recupera au fost analizate.

A. Coperta 1 prezintă pe interior o foaie lipită de copertă, care cuprinde trei tipuri de însemnări manuscrise realizate de trei persoane diferite (Pl. 3/1).

A.1. Coperta 1, pe verticală, pe jumătate din foaie, în partea superioară, textul este orientat înspre capătul copertei, cu peniță neagră:

Eremia Siralma Könyve

[...] 24ik vers

Örökségem az Úr, várja az

Én lelkem az Urat

Traducere: *Cartea plângerilor lui Eremia [capitolul] 3, versetul 24. Moștenirea mea este Domnul, sufletul meu îl așteaptă pe Domnul.*